BUCOVINA – SPAȚIU DE CONFLUENȚE SPIRITUALE

OCTAVIA-SIMINA STAN

În momentul ocupării nord-vestului Moldovei, majoritatea populației o constituiau românii, cărora li s-au alăturat treptat ruteni, germani, evrei, armeni, țigani etc. Locuirea pe un anumit teritoriu cu reprezentanți ai altor etnii era o tradiție în Bucovina care, până la 1775, datorită comerțului cu și între vecinii mai apropiați sau mai depărtați, devenise un spațiu de interferențe culturale, lingvistice și confesionale.

Istoria a dovedit că multietnismul poate conduce la conflicte naționale sau la conviețuire pașnică, în cazul în care guvernul sau alte forțe politice nu instigă și nu propagă ura și diferendele interetnice. Cei ce s-au așezat printre români s-au bucurat de ospitalitate și toleranță, administrația centrală și cea locală permițându-le deplina libertate confesională și lingvistică și o mult mai mare libertate economico-socială în comparație cu țările lor de origine.

Astfel că instaurarea administrației habsburgice în Bucovina s-a produs într-un context economico-cultural și politico-spiritual care a permis constituirea și menținerea unui climat de toleranță interetnică (români, ucraineni, germani, evrei, polonezi, armeni, slovaci, greci, lipoveni, maghiari, turci), interconfesională (ortodocși, catolici, protestanți) și interreligioasă (creștini, evrei, musulmani), unic în Europa în acea vreme.

Fenomenul de imigrare a avut loc imediat după anexare. Astfel, între 1778 și 1782 au venit peste 6 000 de familii de români și de ruteni din Transilvania și din raiaua Hotin și foarte multe familii polone din Galiția, căci țăranii o duceau mai bine aici, boierii bucovineni fiind mai blânzi decât nobilii galițieni[1]. Ulterior a avut loc și o imigrare a germanilor – țărani, meșteșugari, mineri și funcționari administrativi – veniți din întreg imperiul, sperând la o viață mai bună.

Elementul german a fost folosit ca factor de echilibru al societății bucovinene multietnice. Nemții așezați în Bucovina nu cunoșteau limbile naționale, pe când celelalte etnii stăpâneau germana. Fenomenul conviețuirii pașnice a bucovinenilor de diferite naționalități era complex și avea mai multe componente care se

[1] Ion Alexandrescu, *O viziune modernă a istoriei Bucovinei*, în „Analele Bucovinei", IX, nr. 2, 2002, p. 462.

Analele Bucovinei, **XVII**, *1* (34), p. 99–108, București, 2010

BDD-A32526 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:49 UTC)

completau reciproc, cum au fost spiritul gospodăresc, disciplina şi cultura occidentală a germanilor, toleranţa, ospitalitatea şi sârguinţa românilor, spiritul întreprinzător şi de adaptare al evreilor etc. Nu trebuie uitat nici sistemul constituţional al Austriei, care garanta o relativă libertate pentru naţionalităţi, secondat de o executare destul de riguroasă a prevederilor legale.

La baza dezvoltării culturale şi spirituale a unei populaţii stă nivelul său de pregătire şi de cunoaştere dobândit într-un sistem de instruire organizat. De aceea este necesar să cunoaştem evoluţia învăţământului din Bucovina în perioada austriacă, atât a celui primar, cât şi a celui secundar.

La momentul anexării Bucovinei existau 6 şcoli domneşti[2] (Putna, Suceava, Cernăuţi, Siret, Rădăuţi şi Câmpulung), o şcoală „latinească" şi una „grecească", destinate clericilor, la Suceava, o şcoală episcopală la Rădăuţi şi mai multe şcoli primare în târguri şi pe lângă mănăstiri. Ocuparea Bucovinei a întrerupt dezvoltarea învăţământului românesc, autorităţile încercând să folosească şcoala ca mijloc de răspândire a limbii şi culturii germane.

În 1786, a fost adoptat *Regulamentul şcolar pentru Bucovina*, care prevedea introducerea învăţământului obligatoriu şi crearea următoarelor tipuri de şcoli: 1) *şcoli triviale*, de trei ani, destinate în special copiilor de la sate; 2) *şcoli principale*, de doi şi patru ani, destinate mai ales fiilor înstăriţi; 3) *şcoli normale*, care trebuiau să pregătească învăţători pentru şcolile triviale şi cadre pentru administraţie; 4) *şcoala clericală* de la Suceava, transferată în 1789 la Cernăuţi şi transformată în seminar teologic[3].

Alipirea Bucovinei la Galiţia a influenţat negativ dezvoltarea învăţământului în Bucovina. Limba română a fost treptat îndepărtată din administraţie şi şcoală, iar în 1793 a fost anulată obligativitatea învăţământului public, multe şcoli triviale fiind închise. Astfel, în 1796, funcţionau în Bucovina şcoala teologică de la Cernăuţi, şcoli normale la Cernăuţi şi Suceava, şcoli principale orăşeneşti şi 16 şcoli triviale săteşti în localităţile mai importante[4], iar în 1804 funcţionau numai 14 şcoli primare, dintre care 9 şcoli româno-germane în sate, una româno-germană la Cernăuţi, câte una românească la Suceava şi Siret şi o şcoală armeană şi una maghiară.

În anul 1815, s-a hotărât scoaterea şcolilor primare de sub ascultarea Consistoriului ortodox al Bucovinei şi trecerea lor în subordinea Consistoriului catolic din Lemberg. Din acel an a început nu numai germanizarea, dar şi rutenizarea şi catolicizarea învăţământului primar din Bucovina, introducându-se obligativitatea studierii în limba ruteană, învăţătorii care nu cunoşteau limba fiind

[2] Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei, vol. I (1774–1862), De la administraţia militară la autonomia provincială*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1993, p. 275.

[3] Mircea Grigoroviţă, *Învăţământul în nordul Bucovinei (1775–1944)*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1993, p. 34–35.

[4] Mihai-Ştefan Ceauşu, *Bucovina Habsburgică. De la anexare la Congresul de la Viena*, Iaşi, Fundaţia Academi

BDD-A32526 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:49 UTC)

înlocuiți cu învățători catolici și greco-catolici aduși din Galiția. Din această cauză învățământul primar continuă să rămână slab dezvoltat, în 1822 funcționând numai 27 de școli primare[5], dintre care un mare număr se aflau în coloniile întemeiate de germani, maghiari sau slovaci.

Consistoriul ortodox din Cernăuți a înaintat mai multe memorii[6] forurilor de la Viena în 1826, 1832, 1833, 1834, 1836, arătând starea gravă a învățământului din Bucovina, dar abia în 1844 școlile au trecut sub controlul lui.

Starea învățământului în perioada administrației galițiene a fost precară și în cadrul altor comunități religioase din Bucovina, cum ar fi protestanții și mozaicii. Germanii protestanți și-au deschis școli evanghelice particulare la Frătăuții Vechi și Ilișești, urmate de cele din Tereblecea, Arbore, Ițcanii Noi, Satu Mare, Bădeuți și Milișăuți[7]. Comunitățile mozaice s-au împotrivit și ele intențiilor de catolicizare și de impunere a limbii germane, prima școală oficială evreiască fiind deschisă abia în 1853.

După anul 1850, viața culturală românească, dar și a celorlalte naționalități, s-a dezvoltat continuu. Numărul școlilor triviale a sporit de la 26 în 1850, la 104 în 1865. Marea majoritate a școlilor erau mixte, limba germană fiind un obiect obligatoriu. Totodată, începe să crească numărul școlilor cu limba ruteană de predare. În 1857, pe lângă școlile principale romano-catolice din Cernăuți și Suceava, școala principală ortodoxă din Siret și școlile principale evreiești din Cernăuți, mai activau 32 de școli triviale ortodoxe, 11 protestante și una armeană[8].

În 1869, a fost adoptată o nouă lege a învățământului primar imperial, care prevedea instituirea unui învățământ gratuit pentru toți copiii de vârstă școlară și obligativitatea frecventării școlilor primare de la 7 la 13 ani.

La alegerea limbii de predare în școli, cerințele românilor de a deschide clase paralele cu limba română de predare erau de multe ori neglijate, mai ales în satele cu populație mixtă româno-ruteană. În nord-vestul Bucovinei, locuit compact de ruteni, nu numai minoritatea românească, dar și ceilalți minoritari (germanii, evreii, polonezii, maghiarii) nu aveau posibilitatea de a fi instruiți în limba maternă. În schimb, în sud-estul Bucovinei, unde românii erau majoritari, celelalte minorități au beneficiat de școli primare oficiale cu limba maternă de predare.

A început să crească treptat numărul școlilor, atât a celor de stat, cât și a celor particulare, precum și numărul copiilor care le frecventau. Astfel, dacă în 1890 numărul lor era de 40 466, în 1912 din 127 472 de copii cu vârstă școlară, 111 565 erau școlarizați[9], putând afirma că în perioada autonomiei provinciale învățământul primar s-a dezvoltat rapid, 87,5% dintre copii fiind instruiți în școli

[5] Mircea Grigoroviță, *op. cit.*, p. 42.

[6] Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 282.

[7] Constantin Ungureanu, *Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774–1918)*, Chișinău, Editura Civitas, 2003, p. 207.

[8] *Ibidem*, p. 208.

[9] *Ibidem*, p.

BDD-A32526 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:49 UTC)

primare mixte, cu trei şi chiar patru limbi de predare, de stat sau particulare, accesibile tuturor copiilor, indiferent de originea etnică, confesională sau socială.

După cum am menţionat anterior, Regulamentul din 1786 prevedea deschiderea în Bucovina şi a unor şcoli normale. Deoarece nu erau învăţători care să cunoască limba germană, au fost trimişi doi învăţători din Ardeal, Anton de Marki şi Franz Thallinger, care au fost angajaţi la şcolile normale din Suceava şi Cernăuţi. Limba de instruire în ambele şcoli era germana, dar se ţineau şi cursuri în limba română.

La începutul secolului al XIX-lea, s-a ridicat tot mai mult problema necesităţii înfiinţării unui gimnaziu în Bucovina. Astfel că, la 16 decembrie 1808, şi-a început activitatea la Cernăuţi primul gimnaziu de băieţi, fiind înscrişi 24 de elevi, dintre care 10 români, 8 germani, 3 polonezi, un armean, un rutean şi un elev de naţionalitate necunoscută. În 1849, învăţau 476 de elevi, dintre care 155 români, 121 polonezi, 118 ruteni şi 82 germani, iar după religie 167 ortodocşi, 162 romano-catolici, 90 greco-catolici, 19 evrei, 15 armeni catolici şi 7 protestanţi[10].

În anul 1848, românii din Bucovina au obţinut acceptul Ministerului Învăţământului de a se înfiinţa la Gimnaziul german din Cernăuţi o catedră de limba şi literatura română. Primul profesor la această catedră a fost Aron Pumnul. Venit din Ardeal, unde redactase invitaţia pentru adunarea de la Blaj şi o răspândise, prin elevii săi, în satele transilvănene[11], el va crea o adevărată mişcare cultural-naţională în Bucovina, activând pentru promovarea culturii româneşti timp de 17 ani ca profesor, om de ştiinţă şi autor de manuale.

După moartea lui, Comitetul Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, al cărui membru de onoare fusese, a luat iniţiativa de a crea „prin contribuiri voluntare din partea publicului, o fundăciune spre eternizarea memoriei lui, care să poarte numele de «Fundăciunea Pumnuleană» şi din veniturile căreia să se susţină tineri români, bravi şi talentaţi, la studii mai nalte de specialitate şi să rădice şi un monumânt în memoria repăosatului"[12]. Renumele de care se bucura Aron Pumnul a făcut ca să participe cu donaţii atât prieteni, colegi şi foşti elevi, cât şi simpli oameni de la ţară. Chiar şi cei din afara graniţelor Bucovinei au răspuns, elocventă fiind donaţia făcută, în 1868, de elevii liceului din Iaşi, şi care aduc într-o scrisoare un elogiu celui care „toată viaţa s-a sacrificat pentru luminarea naţiunii române şi apărarea drepturilor ei"[13], fiind considerat un adevărat „apostol al neamului", contribuind la deşteptarea conştiinţei naţionale a românilor bucovineni.

[10] *Ibidem*, p. 215.

[11] Mircea Grigoroviţă, *Pedagogi din Bucovina*, în „Analele Bucovinei", VIII, nr. 2, 2001, p. 304.

[12] *Uricul Fundăciunii Pumnulene*, în I.G. Sbiera, *Aron Pumnul. Voci asupra vieţii şi însemnătăţii lui*, Cernăuţi, Editura Societăţii, 1889, p. 31–32.

[13] Ilie Rad, *O secvenţă importantă din istoria culturală a Bucovinei: Fundăciunea Pumnuleană*, în „Glasul Bucovi

BDD-A32526 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:49 UTC)

La începutul anului 1860, s-a cerut înființarea unui nou gimnaziu la Suceava, care să fie o instituție ortodoxă. La 17 septembrie a avut loc inaugurarea acestei instituții, până în 1888 aici studiind 2 936 români, 2 591 germani și evrei, 671 polonezi, 363 ruteni, 160 armeni, 16 ruși, 10 maghiari și un slovac[14].

În 1863, a fost deschisă o școală reală superioară la Cernăuți, care, deși a fost întreținută din veniturile Fondului Bisericesc, a fost frecventată până în 1888 de 5 773 copii germani și evrei, 2 064 polonezi, 683 români, 488 ruteni, 40 cehi, 13 maghiari și 81 elevi de alte naționalități[15].

După multe cereri autoritățile austriece au aprobat înființarea, în 1872, a unui gimnaziu german în Rădăuți, inaugurat la 1 octombrie[16], la început cu patru clase, iar din 1884 cu 8 clase. Deși gimnaziul se afla în zona cu cea mai numeroasă populație românească, procentul elevilor români a fost destul de redus, până în 1888 aici învățând 592 germani și evrei, 328 români, 110 polonezi, 72 ruteni, 8 armeni, 6 maghiari și 3 ruși[17].

În 1870, a fost deschisă la Cernăuți o instituție de instruire a viitorilor învățători – *Pedagogiu* –, iar peste doi ani o instituție similară pentru învățătoare[18]. Limba de predare era germana, dar se țineau și cursuri în limbile română, ruteană și polonă, în condițiile în care în Bucovina erau școli primare cu două, trei și chiar patru limbi de predare, cunoașterea mai multor limbi de către învățători fiind o cerință, dar și un avantaj pentru a fi angajați la o școală mixtă.

Așadar, reforma din 1869 a relansat și învățământul secundar din Bucovina. Au fost deschise noi gimnazii, școli reale și normale, școli profesionale[19], cum au fost școlile agricole de la Rădăuți și Coțmani, școlile de prelucrare a lemnului din Câmpulung și Vijnița, școala de țesut de la Cernăuți etc.

În ultimele decenii de stăpânire austriacă, învățământul secundar și profesional a cunoscut o importantă dezvoltare. Deși limba germană continua să domine în învățământ și administrație, totuși românii, rutenii și polonezii au obținut noi drepturi în sistemul de învățământ, la mai multe gimnazii fiind deschise clase paralele cu limbile română și ruteană de predare.

Pe fondul dezvoltării învățământului, în 1875, a fost înființată Universitatea din Cernăuți, susținută de toate etniile și confesiunile din Bucovina, nevoite să-și desăvârșească studiile universitare la Viena, cu eforturi financiare considerabile. Momentul era prielnic, mai ales că după constituirea statului dualist austro-ungar era necesară o universitate pentru minoritatea germană din estul monarhiei.

[14] Constantin Morariu, *Părți alese din istoria românilor bucovineni*, Cernăuți, Tipografia „Mitropolitul Silvestru", 1893, p. 124.

[15] *Ibidem*, p. 136.

[16] Luca Bejenaru, *Aspecte din istoria învățământului rădăuțean*, în „Analele Bucovinei", I, nr. 2, 1994, p. 343.

[17] Constantin Morariu, *op. cit.*, p. 128–129.

[18] George Galan, *Școala normală din Cernăuți (125 de ani de la înființare)*, în „Glasul Bucovinei", Cernăuți – București, II, nr. 1, 1995, p. 95.

[19] Constan

BDD-A32526 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:49 UTC)

Aceasta era a cincea universitate germană din Austria (celelalte patru cu limba germană de predare erau la Viena, Praga, Graz şi Innsbruck), prin înfiinţarea ei urmărindu-se promovarea limbii, culturii şi ştiinţei germane în această parte a imperiului.

În perioada 1875–1918, Universitatea din Cernăuţi a funcţionat cu trei facultăţi: Teologie, Drept şi Filosofie, în primul an înscriindu-se 209 studenţi[20], dintre care 88 erau germani, 53 români, 38 ruteni, 27 polonezi şi 3 de alte etnii.

Facultatea de Filosofie cuprindea mai multe secţii: filosofie, istorie, filologie şi lingvistică, matematică şi ştiinţe naturale, limbi moderne şi stenografie. O deosebită importanţă în cadrul acestei facultăţi au avut-o catedrele de romanistică şi slavistică[21], amintindu-i pe romaniştii Theodor Gartner şi Mathias Friedwagner, care au publicat studii şi lucrări privind limba română, precum şi specialiştii în slavistică Stefan Smal-Stocki şi Emil Kaluzniacki. A funcţionat şi o catedră de limbă şi literatură română, al cărei titular, până în 1906, a fost I.G. Sbiera, iar din 1906 acest post l-a ocupat ardeleanul Sextil Puşcariu, cel care va reorganiza ulterior Universitatea din Cluj.

Un mare aport în aprofundarea ştiinţei istoriei l-au avut profesorii Ferdinand Zieglauer şi Raimund Friedrich Kaindl. Studenţii români au cerut înfiinţarea unei Catedre pentru istoria românilor, însă în 1910 a fost aprobată sub denumirea de „Istoria sud-est europeană cu deosebită privire la români". La propunera lui Sextil Puşcariu a fost numit, printr-o decizie împărătească din 14 august 1912, istoricul Ion Nistor ca profesor extraordinar pentru istoria sud-est europeană la Universitatea din Cernăuţi[22].

La Facultatea de Drept, juristul Constantin Tomasciuc a fost primul profesor de drept comercial şi filosofia dreptului. Majoritatea profesorilor au fost germani şi au avut o influenţă foarte mare asupra studenţimii cernăuţene. Dintre profesorii cu renume european şi mondial[23] amintim pe Hans Gross, celebru penalist şi criminolog, Friedrich Kleinwächter, mare economist, Eugen Ehrlich, renumit sociolog, Joseph Schumpeter, Franz Exner, Karl Adler şi alţii.

La Universitate au activat profesori de diferite etnii şi cu diferite viziuni politice, cum au fost Sextil Puşcariu şi Ion Nistor sau Stefan Smal-Stocki, care reprezentau interese etno-politice diferite, fără a compromite, însă, atmosfera colegială din cadrul instituţiei. Corpul profesoral s-a străduit să cultive prestigiul ştiinţific al Universităţii, atmosfera fiind caracterizată printr-o înaltă disciplină şi exigenţă ştiinţifică, precum şi o colaborare foarte bună între profesori şi studenţi.

Un rol aparte în cadrul Universităţii l-a avut Facultatea de Teologie Ortodoxă, singura de acest fel din imperiu. Alături de instituţiile similare din Kiev şi Atena,

[20] *Ibidem*, p. 223.

[21] *Ibidem*, p. 226.

[22] Dragoş Olaru, *Contribuţii la istoricul creării Catedrei de istoria românilor la Universitatea din Cernăuţi*, în „Glasul Bucovinei", Cernăuţi – Bucureşti, II, nr. 1, 1995, p. 83.

[23] Mircea C

BDD-A32526 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:49 UTC)

Facultatea din Cernăuți a fost considerată decenii de-a rândul un focar al spiritualității ortodoxe.

Facultatea s-a constituit prin încorporarea Institutului de Teologie din Cernăuți, asigurându-se continuitatea, atât a cadrelor didactice, cât și a materiilor. La facultate se studiau următoarele materii: studiul biblic și exegeza Noului și Vechiului Testament, istoria bisericii, dogmatica și teologia fundamentală, dogmatica specială, teologia morală, dreptul bisericesc, teologia practică, limbile ebraică, greacă și slavona bisericească[24].

Profesorii teologi din Cernăuți au desfășurat o minuțioasă muncă științifică, majoritatea publicându-și prelegerile, care și-au păstrat valoarea până azi. La facultate domnea spiritul de înțelegere, toleranță, omenie și respect reciproc, ea contribuind la formarea intelectualității românești și ucrainene din Bucovina.

La Facultatea de Teologie au activat profesorii[25] Isidor Onciul (1834–1897) și Vasile Tarnavschi (1859–1945) la Catedra de studiu biblic și exegeza Vechiului Testament, Vasile Vladimir de Repta (1841–1924) și Vasile Gheorghiu (1872–1959) la Catedra de studiu biblic și exegeza Noului Testament, Eusebiu Popovici (1838–1922) la Catedra de istorie bisericească universală și drept canonic, de patru ori decan al facultății și de două ori rector, Alexiu Comoroșan (1842–1881) și Ștefan Saghin (1860–1902) dogmatiști, Vasile Mitrofanovici (1831–1880) și Teodor Tarnavschi (1859–1914) pentru teologie practică, Miron Mihai Călinescu (1837–1912) la teologie morală, Vasile Găina (1868–1909) întemeietorul teologiei fundamentale, Constantin Clementie Popovici (1846–1938) pentru drept bisericesc, Valerian Șesan (1878–1940) mare canonist, Juvenal Stefanelli (1834–1914) la pedagogia și didactica religioasă și alții.

Mulți distinși teologi români și-au făcut studiile și doctoratul la Cernăuți, iar facultățile de teologie din București, Caransebeș, Arad s-au constituit în mare parte după modelul celei din Cernăuți. Printre profesorii care și-au susținut doctoratul la Cernăuți[26] se numără Constantin Chiricescu, Badea Cireșanu, Ioan Cornoiu, Petru Pimen Georgescu (București), precum și ierarhi ortodocși din Transilvania și Banat, ca mitropolitul Nicolae Bălan (Sibiu), episcopii Andrei Magier (Arad), Vasile Lăzărescu (Timișoara), Nicolae Popovici (Oradea), Partenie Ciopron (Alba-Iulia). De asemenea, Grigore Pișculescu și Popescu Moșoaia de la Chișinău și-au susținut doctoratul la Cernăuți[27].

Universitatea din Cernăuți s-a remarcat și prin viața studențească foarte interesantă, care a existat la această instituție. Odată cu înființarea Universității au început să se constituie și primele societăți studențești, prin care Cernăuțiul s-a transformat treptat într-un centru al vieții și tradițiilor studențești multinaționale.

[24] Vladimir Trebici, *Facultatea de Teologie din Cernăuți (1875–1940)*, în „Glasul Bucovinei", Cernăuți – București, II, nr. 1, 1995, p. 51.

[25] Mircea Grigoroviță, *op. cit.*, p. 137.

[26] Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 225.

[27] Mircea

BDD-A32526 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:49 UTC)

Modelul societăților studențești a fost preluat din tradiția universitară germană, existentă și în Austria. Majoritatea aveau un caracter conservativ de organizare, membrii fiecărei societăți purtau uniforme specifice, șepci și panglici distincte. De asemenea, politica era interzisă în interiorul societăților.

Prima societate academică, „Austria", s-a constituit la 17 octombrie 1875, iar la 26 octombrie a luat ființă, cu sprijinul rectorului Constantin Tomasciuc, Asociația „Sala de lectură academică", în ambele societăți fiind excluse tendințele naționaliste. Asociația „Gothia" s-a înființat la 15 mai 1876, iar la 13 mai 1877 s-a constituit „Alemannia". Scopul ei era acela „de a reuni o parte din tineretul academic din Cernăuți într-un cerc de prieteni"[28].

Chiar din primii ani de existență a Universității s-au constituit și societăți studențești pe principii etnice sau confesionale. La 10 iulie 1877, s-a înființat un club al studenților germani, care, la 5 septembrie 1879, se transformă în Societatea „Arminia". O parte a membrilor ei au format, în 1903, Asociația „Teutonia". La 31 ianuarie 1891, s-a înființat Asociația catolică[29] „Unitas", care cuprindea studenții romano-catolici, greco-catolici și armeni. La 27 octombrie 1906, studenții catolici germani s-au desprins din această asociație și au format Societatea „Frankonia".

Scopul societăților studențești germane era cultivarea camaraderiei, a tradițiilor și obiceiurilor din viața socială și studențească națională, precum și a duelului ca mijloc de satisfacție pentru onoarea personală lezată.

La 10 decembrie 1875, s-a înființat prima societate a studenților români „Arboroasa", numită astfel în memoria boierului Luca Arbore, din 54 de studenți români 44 înscriindu-se în societate. Membrii ei organizau[30] serate muzicale, conferințe, baluri și excursii și stabileau legături cu societățile românești din Transilvania, Budapesta, Viena și Iași. În 1877, ea a fost desființată, membrii constituindu-se, în 1878, într-o nouă societate, „Junimea", care a preluat programul național al „Arboroasei".

La 23 august 1880, unii membri ai „Junimei" au înființat „Bucovina", care prin portul și activitatea sa a avut un pronunțat caracter progerman, iar în 1909 s-a înființat, după același principiu, o nouă societate, „Moldova". Societatea academică „Dacia" s-a constituit la 21 mai 1905. Membrii ei, majoritatea provenind din familii de țărani, aveau ca scop sprijinirea țăranilor români, mai ales a celor din satele mixte.

Studenții teologi au avut o societate proprie, înființată la 23 noiembrie 1884 cu sprijinul mitropolitului Silvestru Morariu-Andrievici. Ea se numea „Academia

[28] Mihaela-Ștefănița Ungureanu, *Societăți studențești germane din Bucovina înainte de Primul Război Mondial*, în „Analele Bucovinei", XI, nr. 2, 2004, p. 346.

[29] Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 228.

[30] Simina-Octavia Stan, *Societăți culturale românești din Bucovina până la Primul Război Mondial*, în „Ana

BDD-A32526 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:49 UTC)

ortodoxă" și consta din două secțiuni: una literaro-retorică și una muzicală, țelul ei fiind continuarea eforturilor de ridicare a conștiinței naționale românești.

Cea mai veche societate poloneză a fost „Ognisko". Ea a activat, la început, în cadrul Asociației „Sala de lectură academică" și abia din 1884 s-a constituit într-o societate separată. Scopul ei era acela de a-i feri pe tinerii polonezi de procesul de deznaționalizare. În anul 1910, unii membri au părăsit „Ognisko" și au înființat „Lechia". Membrii societăților poloneze erau de tip conservativ și respectau un ritual riguros[31]. Condiția impusă pentru a deveni membru al acestor societăți era susținerea unui examen la istoria și limba polonă.

Prima societate academică ucraineană, „Sojus", a fost înființată în 1875, ea propunându-și ridicarea națională și spirituală a membrilor ei. O altă societate, „Sitsch", s-a înființat în 1902. În 1910 și 1913, s-au constituit încă două societăți academice ucrainene, „Zaporoje" și „Ciornomore", acestea afirmându-se mai mult în perioada interbelică[32].

Până în anul 1891, studenții evrei nu au avut o societate proprie, ei activând mai ales în cadrul Asociației „Sala de lectură academică" sau în alte societăți germane. La 14 iulie 1891, s-a înființat „Hasmonăa", membrii ei având ca scop ridicarea conștiinței naționale și cultivarea spiritului de afinitate națională la studenții mozaici, precum și de a cultiva și propaga limba și literatura ebraică[33]. O societate evreiască, „Hebronia", cu scopuri asemănătoare, s-a înființat la 2 aprilie 1899. Spre începutul secolului al XX-lea s-au mai constituit încă trei societăți academice mozaice: „Zephira" (1897), „Humanitas" (1900) și „Emunah" (1903).

Modelul de activitate al societăților studențești a fost preluat din tradiția universitară germană. Valorificarea spiritului german universitar de către studenții Universității din Cernăuți a asigurat racordarea acestui spațiu academic la tradițiile germane, permițând studenților de diferite etnii să se cunoască și să stabilească legături reciproce. Astfel era asigurată și dezvoltată cunoașterea și toleranța multietnică și pluriconfesională. Viața studențească de la Cernăuți a avut, însă, un specific, unic în felul său, fiindcă studenții români, germani, polonezi, ucraineni și evrei s-au constituit și au activat în societăți academice pe criterii etnice.

Prin intermediul societăților studențești, reprezentanții fiecărei naționalități și-au putut păstra identitatea națională și forma idealurile naționale, iar prin colaborarea cu alte societăți studențești s-au creat punți de legătură pentru o mai bună cunoaștere a limbii, culturii și tradițiilor popoarelor conlocuitoare. Nu trebuie uitat că studenții cernăuțeni proveneau, în cea mai mare parte, de la liceele din Cernăuți, Suceava, Rădăuți, Storojineț, Câmpulung Moldovenesc și, astfel, relațiile din liceu continuau în cadrul societăților studențești.

[31] Florin Pintescu, Daniel Hrenciuc, *Din istoria polonezilor în Bucovina (1774–2002)*, Uniunea Polonezilor din România, Suceava, 2002, p. 79.

[32] Mircea Grigoroviță, *op. cit.*, p. 170.

[33] Constar

BDD-A32526 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:49 UTC)

Cel mai important eveniment studenţesc era întrunirea organizată de fiecare societate cu ocazia deschiderii anului universitar, la care erau invitaţi rectorul universităţii, profesori universitari, personalităţi politice şi publice, precum şi societăţile studenţeşti prietene. Festivitatea se desfăşura într-o atmosferă solemnă, se rosteau discursuri omagiale şi saluturi din partea celorlalte societăţi studenţeşti şi se interpretau cântece studenţeşti[34]. Cu alte ocazii, societăţile organizau baluri, serate, şezători culturale, la care participau studenţi de diferite etnii. Astfel, forma de organizare şi de colaborare a societăţilor studenţeşti cernăuţene a fost una de apartenenţă la Europa Occidentală şi a constituit un model de convieţuire interetnică şi interconfesională.

Caracterul multinaţional l-a căpătat Bucovina voit prin colonizarea organizată cu locuitori germani şi prin imigrarea necontrolată a unor elemente străine. Caracterul tolerant şi paşnic al relaţiilor interetnice se datorează acţiunii comune a îndepărtării de teritoriul Bucovinei a oricărei activităţi războinice, modernizării sistemului educaţional, patronării supernaţionale a Bisericii Ortodoxe, toleranţă şi subordonată statului, procentajului ridicat al populaţiei rurale de toate etniile, precum şi, parţial, legislaţiei austriece cu caracter iluminist, Bucovina fiind transformată într-o „Elveţie est-europeană"[35].

Bukowina - ein Raum der geistigen Einflüssen

(Zusammenfassung)

Im Jahre 1775 besetzte das Habsburgische Reich die moldauische Gegend; hier gab es ein Raum der kulturellen, linguistischen und konfessionellen Einflüssen. Die Bevölkerungen, die sich im moldauischen Raum niedergelassen sind, freuten sich über die Gastfreundlichkeit und die Toleranz der Rumänen. Die Regierung bot den neuen Bewohner eine größere konfessionelle, kulturelle, ökonomische und soziale Freiheit als im Herkunftsgegend. In diesem Kontext fanden die Konstituirung (Errichtung) und die Beibehaltung eines einzigartigen Raums in Europa jener Zeiten statt, wo die interethnische, interkonfessionelle und intereligiöse Toleraz herschte.

Im Studium wird das neue Klima in der Bukowina angesichts der ethnischen und kulturellen Verhältnissen analysiert; erstens wird die Entwicklung des Unterrichtswesens vorgestellt, weil das Bildungsniveau der Bevölkerung zur kulturellen und geistigen Entwicklung einer Nation beiträgt.

[34] Vladimir Trebici, *Relaţiile dintre societăţile studenţeşti române şi germane de la Universitatea din Cernăuţi, ca model de înţelegere interetnică (1875–1938)*, în „Analele Bucovinei", IX, nr. 2, 2002, p. 400.

[35] Radu Gr... 002, p. 383.

BDD-A32526 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:49 UTC)